

УДК 94(477.83)«1915-1916»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-1-3>

Василь БОСАК,
orcid.org/0009-0002-8350-0205
аспірант кафедри історичного краєзнавства
Львівського національного університету імені І. Я. Франка
(Львів, Україна) Vasyl.Bosak@lnu.edu.ua

ЛЬВІВСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО У ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ ВЛАДИ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (1915/16 НАВЧАЛЬНИЙ РІК)

У статті проаналізовано обставини, проблеми та зміни що відбулися в освітньому процесі м. Львова під час 1915/16 навчального року. Після відновлення влади Австро-Угорської імперії у Львові, перед органами Галицького намісництва та міської влади постала проблема відновлення роботи освітніх закладів. Система шкільної освіти у цей період зберегла свою довоєнну структуру й організацію, вона складалася з: початкових, середніх, професійних та спеціальних шкіл. За видами фінансування навчальні заклади поділялися на державні та приватні. Відповідальність за освітню сферу у Львові входила до компетенції шкільної комісії при міській раді та її виконавчого комітету. Також до відновлення навчального процесу долучились польське Вчительське та Українське педагогічне товариства.

Основними заходами для відновлення шкільної освіти були: повернення молоді з вулиць до шкіл, організація підготовчих курсів та екзаменів для переведення учнів до відповідних рівню їхніх знань класів, проведення екзаменів для атестату зрілості. Процесу відбудови шкільництва заважали такі обставини: відсутність у місті вчителів-біженців та мобілізованих педагогів, реквізиція приміщень у зв'язку із військовими та санітарними потребами, епідеміологічна ситуація у Львові та околицях. У 1915/16 навчальному році до освітнього процесу залучено 15 309 учнів, котрі навчалися у 357 народних та виділових класів. Також молодь активно вступала до фахових навчальних закладів – промислових та рільничих шкіл. Окрім відновлення наявних шкіл, велася робота зі створення нових навчальних закладів. Українське педагогічне товариство розширило мережу українських народних шкіл на львівські передмістя і заснувало 4 нові заклади.

Серед основних змін у шкільній програмі слід виокремити запровадження системи військового вишколу старшокласників, а також створення спеціалізованих «промислових класів» для працюючої молоді. Важливим аспектом функціонування освітнього процесу був шкільний бюджет, до якого входили: зарплати викладацького та технічного персоналу закладів, комунальні послуги, ремонт об'єктів, забезпечення матеріально-технічних засобів для навчання, соціальна підтримка учнів через систему безкоштовного харчування та грошову допомогу. Приватні навчальні заклади в умовах воєнного стану отримували дотації з міського бюджету.

Ключові слова: Перша світова війна, Австро-Угорська імперія, Львів, освіта, шкільництво.

Vasyl BOSAK,
orcid.org/0009-0002-8350-0205
Postgraduate student at the Department of Local History Studies
Lviv National University named after I. I. Franko
(Lviv, Ukraine) Vasyl.Bosak@lnu.edu.ua

LVIV SCHOOLS DURING THE PERIOD OF RESTORATION OF AUSTRO- HUNGARIAN RULE (1915/16 ACADEMIC YEAR)

This article analyzes the circumstances, problems and changes that occurred in the educational process of Lviv during the 1915/16 academic year. After the restoration of the power of the Austro-Hungarian Empire in Lviv, the state structures of the Galician Viceroyalty and the city government faced the problem of restoring the work of educational institutions. The system of school education in this period preserved its pre-war structure and organization, it consisted of: primary, secondary, vocational and special schools. According to the types of financing, educational institutions were divided into public and private. Responsibility for the educational sphere in Lviv fell under the competence of the school commission under the city council and its executive committee. Also, the Polish Teachers' and Ukrainian Pedagogical Associations joined the restoration of the educational process.

The main measures for the restoration of school education were: the return of youth from the streets to schools, the organization of preparatory courses and exams to transfer students to the appropriate level of their knowledge of classes, and conducting exams for the matriculation certificate. The process of rebuilding schooling was hindered by the following circumstances: the absence of refugee teachers and mobilized teachers in the city, the requisition of premises due to military and sanitary needs, the epidemiological situation in Lviv and its surroundings. In the 1915/16 academic year, 15 309 students were involved in the educational process, who studied in 357 public and special classes. Also, young

people actively enrolled in professional educational institutions – industrial and agricultural schools. In addition to the restoration of existing schools, work was carried out to create new educational institutions. The Ukrainian Pedagogical Society expanded the network of Ukrainian public schools to the suburbs of Lviv and founded 4 new institutions.

Among the main changes in the school curriculum, the introduction of a system of military training for high school students, as well as the creation of specialized «industrial classes» for working youth should be singled out. An important aspect of the functioning of the educational process was the school budget, which included: salaries of teaching and technical staff of institutions, communal services, repair of facilities, provision of material and technical means for learning, social support of students through the system of free meals and financial assistance. Private educational institutions under martial law received subsidies from the city budget.

Key words: First World War, Austro-Hungarian Empire, Lviv, education, schools.

Постановка проблеми. Унаслідок Горлицького прориву австрійські війська змогли відкинути противника та 22 червня 1915 року повернули контроль над Львовом. Після відновлення влади у місті перед органами Галицького намісництва та міською владою постала низка гуманітарних, соціальних і культурних проблем. Одним із ключових викликів стало питання роботи закладів освіти, зокрема шкіл. Оскільки в окупаційний період діяльність шкіл була паралізованою, а у Львові функціонували лише кілька приватних польських закладів освіти, виникла необхідність терміново відновити навчальний процес. З огляду на сказане, розглянемо обставини та проблеми відновлення освітнього процесу у 1915/16 навчальному році, кількість учнів, шкільний бюджет та зміни у навчальних програмах цього періоду.

Метою статті є аналіз обставин, проблем відновлення, та змін освітнього процесу у Львові процесі відновлення австрійської влади, що співпав із початком 1915/16 навчального року. Дослідити кількість учнів, зміни в навчальних програмах та стан шкільного бюджету у досліджуваній період.

Аналіз освітніх досліджень і публікацій. Попри значну зацікавленість дослідників австро-угорським періодом історії Галичини, зокрема проблемами освіти та подіями Першої світової війни, тема нашого дослідження висвітлена лише принагідно. Історіографію питання можна умовно поділити на дві групи. Перша група – це дослідження, присвячені історії освіти у Галичині на початку ХХ століття. У цьому контексті заслуговує на увагу монографія Вікторії Стинської «Система шкільництва у Галичині (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)» (Стинська, 2007). Це фундаментальна праця, яка дає чітке уявлення про законодавчу базу й системну організацію навчального процесу у досліджуваній період. До цієї групи також належать низка наукових статей, які висвітлюють окремі аспекти історії розвитку, законодавчих і програмних змін у освіти Галичини: Pelczar R. «Uwarunkowania rozwoju szkolnictwa w Galicji w okresie lat 1772-1918» (Pelczar, 2013), Meissner A.

«Edukacja młodzieży chłopskiej w Galicji doby autonomicznej» (Meissner, 2007), Руда О. «Методика навчання історії в народних школах Галичини (1867-1918)» (Руда, 2013), Гелей С. «Шкільна освіта в Галичині у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.» (Гелей, 2015), та ін.

До другої групи належать дослідження, присвячені історії Львова в період Першої світової війни. Іван Петрович (псевдонім І. Крип'якевича) у своїй праці «Галичина під час російської окупації. Серпень 1914 – червень 1915» (Петрович, 1915) присвятив окремий розділ політиці російської адміністрації у сфері шкільництва. Автор детально аналізує імперські інтеграційні процеси та наративи у навчальному середовищі краю. Генрика Крамаж (Henryka Kramarz) у праці «Samorząd Lwowa w czasie pierwszej wojny światowej i jego rola w życiu miasta» (Kramarz, 1994) згадує міське шкільництво у контексті діяльності шкільної комісії при міській раді Львова. Крістоф Мік (Christoph Mick) у монографії «Lemberg, Lwów, L'viv, 1914-1947: Violence and Ethnicity in a Contested City» (Mick, 2016) досліджує соціокультурну трансформацію міста між двома світовими війнами, у цьому контексті трапляються принагідні згадки про роль шкільництва у національних спільнотах.

Виклад основного матеріалу. Система освіти в Галичині у цей період зберегла свою довоєнну структуру й організацію, визначену законом від 14 травня 1869 року. Вона охоплювала початкові, середні, професійні та спеціальні школи, а також дошкільні та позашкільні заклади (Стинська, 2007: 62). За формою власності навчальні заклади поділялися на державні та приватні залежно від свого спрямування і джерел оплати діяльності (Стинська, 2007: 105). У нашому дослідженні основну увагу зосереджено на початкових, середніх та професійних навчальних закладах (обох форм фінансування).

Забезпеченню початкової освіти у народних школах приділялася особлива увага. Народна школа найперше виховувала релігійно-моральні якості австрійського громадянина, а також ство-

рювала базис для подальшого продовження спеціалізованого навчання (Руда, 2013: 216-217). Ланку середньої освіти представляли три типи навчальних закладів: класичні та реальні гімназії, реальні та виділові школи (Стинська, 2007: 89). Профіль гімназій визначався відповідно до вивчення мов: у класичних нахил робився на латину і грецьку, у реальних гімназіях учні опановували французьку. Програма реальних шкіл акцентувалася на природничих і точних науках. Виділові школи (*wydziałowe szkoły*), окремо для хлопців і дівчат, створювалися для учнів, які після закінчення чотирьох нижчих класів або складання вступного іспиту прагнули здобути вищий ступінь освіти, але не могли відвідувати середню школу (Meisser, 2007: 24). Професійна освіта можна було здобути у промислових, торгівельних, рільничих фахових навчальних закладах.

Відповідальність за освітню сферу у Львові входила до компетенції шкільної комісії при міській раді, яка діяла і за часів окупації і після відновлення австрійської влади. До її складу входили вісім членів: Олександр Гетріз, Ян Ігнатович, Ромальд Квятковський, Станіслав Маєрський, Станіслав Обмінський, Євгеній П'ясецький, Адам Шнайдер і свящ. Стефан Сідельський. Безпосереднє керівництво належало спочатку президенту міста Тадеушу Рутівському, а після його вивезення – заступнику Здіславу Порохницькому (Kramarz, 1994: 46). Комісія очолювала також виконавчий комітет, що займався пошуком приміщень взамін реквізованих на потреби лазаретів та війська, їх ремонтом, та іншими господарськими потребами навчальних закладів.

До відновлення та розбудови навчальних закладів доклалися громадські організації, які діяли у Львові ще з довоєнного періоду – Вчительське товариство (до нього входили переважно представники польської інтелігенції) та Українське педагогічне товариство (також у тексті – УПТ). На початку липня 1915 р., одразу після відносної стабілізації у місті, було відновлено діяльність та проведено загальні збори Вчительського товариства (*O nasze szkoły*, 1915). Їх учасники констатували тяжкі наслідки для міської освіти під час російської окупації, а також незадовільний стан справ у плані підготовки до майбутнього 1915/16 навчального року. В окупаційний період кількість навчальних закладів скоротилась, фактично з перервами працювали кілька приватних польських шкіл із загальною чисельністю 430 учнів (Петрович, 1915: 50-51). Серед українських не відкрилась жодна. Тому, вагома частка учнів випала з освітнього процесу

через воєнне лихоліття і біженство. Не відвідуючи школи, підлітки маргіналізувалися і заповнили вуличний простір.

На цьому засіданні було окреслено і основні напрями відновлення освіти у Львові (*O rok szkolny*, 1915): проведення екзаменів для отримання атестату зрілості (з метою налагодження процесу добровільної мобілізації молоді), для решти молоді провести вступні екзамени на відповідність знань для навчання у певному класі (оскільки багато учнів вчилися самостійно), організувати курс поновлення знань. Вчительське товариство одразу розпочало пошуки серед професорів середніх шкіл для проведення безплатної передекзаменаційної підготовки (*Towarzystwo Nauczycieli*, 1915). До них записалися близько 600 учнів. Курси розпочалися 25 липня і проходили у приміщенні Гімназії №3 на вул. Баторія (*Uzupełniający kurs*, 1915).

Питання залучення молоді з вулиць залишилось відкритим і покладалося на народні школи. Членами Вчительського товариства також було висунуто ідею про організацію у 1915/16 навчальному році прискореного проходження матеріалу за два класи: по сім місяців на освоєння матеріалу, чотирнадцять місяців загалом. Втім, така ідея піддавалась аргументованій критиці через проблеми організації.

Охарактеризуємо кілька основних проблем, що стояли на заваді відновленню шкільництва у Львові. Ключовою серед них була відсутність у місті багатьох вчителів. Найперше згадаємо про освітян, що були вивезені під час відступу російською окупаційною владою як заручники: крім викладачів Львівського університету, Політехніки, зустрічаємо імена шкільних інспекторів – доктора Міхала Коцюби та доктора Яна Матііва (Kramarz, 1994: 55). Велика частина з них стала біженцями через відсутність роботи і окупацію. Тому, аби відновити освітній процес, Галицьке намісництво через рескрипт 112/рг від 19 травня 1915 р. дало клич на їх повернення. По прибуттю до Львова, вони мали зголоситися до бюро окружної шкільної ради і приступити до виконання обов'язків. Аби заохотити поворот вчителів-біженців до Галичини, Міністерство залізниць запровадило для педагогів безплатний проїзд у потязі, за наявності будь якого засвідчуючого документу (*Uruchomienie szkół ludowych*, 1915b). Певна кількість вчителів призовного віку була мобілізована до австрійського війська, а також підрозділів резерву та крайової оборони. Шкільна рада зверталася до Галицького намісництва з 3 літа 1915 р. вони підлягали звільненню з подальшим броню-

ванням і виплатою допомоги для сімей (W sprawie robogów, 1915).

Другою проблемою у підготовці до навчального процесу стала реквізиція приміщень у зв'язку з військовими потребами. Розгортання масштабної мобілізації та інтенсивне ведення бойових дій передбачало реквізицію для військових чи санітарних потреб громадського та приватного майна, в тому числі шкільних приміщень. У них розквартирувалися війська гарнізону, розгортались військові та інфекційні шпитали. У першу чергу йшлося про шкільні приміщення, оскільки вони зазвичай були просторими, світлими і розташовувалися у комплексно. Дуже часто йшлося не тільки про навчальні класи, а й виселення з помешкань (при будівлях шкіл) технічного персоналу – сторожів (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6077, Арк. 1-2). Занепокоєння з цього приводу призвели до скликання 10 липня 1915 р. конференції директорів і керівників державних середніх шкіл за участі крайового інспектора, доктора Францішека Майхровича (Uruchomienie szkół ludowych, 1915a). До початку навчального року відбулось об'єднання деяких навчальних закладів під одним дахом. Наприклад, до школи імені Шашкевича на вул. Скарбка було переміщено школу імені Собеського (Początek roku szkolnego, 1915). Також частина розквартированих установ звільнила учбові приміщення. Протягом літа 1915 р. у школі ім. Словацького на Замарстинівському передмісті розміщувався шпиталь для інфекційних хворих. У зв'язку з підготовкою до початку навчального року, його було переміщено до міської лікарни (O szkołę w Zamarstynowie, 1915).

Третьою проблемою була санітарно-епідеміологічна ситуація у Львові та околицях (Uruchomienie szkół ludowych, 1915c). Воєнні дії весни-літа 1915 р. призвели напливу біженців з прифронтових повітів Східної Галичини і тилу, продовольче забезпечення міста було незадовільним. Санітарний стан вулиць, громадських місць, наявність стихійних сміттєзвалищ у спекотну пору року стали ідеальним середовищем для поширення інфекційних захворювань. У цей час на території Львова відбулися масові епідемічні спалахи азійської холери, віспи, черевного тифу та дизентерії. Міська влада активно боролася із розповсюдженням інфекцій: обмежено масові скупчення людей, набула чинності тимчасова заборона на повернення біженців. Станом на початок навчального року, епідемічна ситуація була вже контрольованою, проте для навчальних закладів місто профінансувало тимчасовий лікарський нагляд (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6036, Арк. 11).

Не зважаючи на описані загрози, у серпні 1915 р. для 15 309 учнів відкрили свої двері 357 народних та виділових навчальних класів (Szkoły miejskie we Lwowie, 1915). Практично усі вони поділялися на чоловічі (6653 учні у 152 класах) та жіночі (8656 учениць, 205 класів), хоча часто знаходились у складі тих самих шкіл. Спробуємо їх перелічити із зазначенням кількості кожного типу класів:

1. Чоловічі виділові класи були у семи школах: святого Антонія (9), ім. Кордецького (14), ім. Мартина (12), ім. Міцкевича (7), ім. Сенкевича (13), ім. Собеського (16), ім. Стасьця (10). Всього дані класи відвідувало 3418 учнів. Всього 81 клас відвідувало – 3418 юнаків, середня чисельність учнів – 42.

2. Народні чоловічі класи діяли при десяти навчальних закладах: ім. святої Анни (6), ім. Чацького (12), ім. Ельжбети (8), ім. Конарського (14), ім. Костюшка (4), ім. святої Марії Магдалини (8), ім. Пірамовича (5), ім. Шашкевича (українська – 4, 169 учнів), ім. Зіморевича (4), ім. святої Софії (4), ім. Жолкевського (4). Загалом народні класи відвідувало 3265 хлопців. Всього – 3235 учнів у 71 класі, середня кількість становила 38.

3. Жіночі виділові класи розпочали роботу у школі ім. святої Анни (13), ім. святого Антонія (10), ім. Чацького (14), ім. Ельжбети (12), ім. Конарського (12), ім. Конарського (12), ім. святої Марії Магдалини (16), ім. Мартина (14), ім. Міцкевича (8), ім. Пірамовича (7), ім. Рея (15), ім. Стасьця (13), ім. К. Танської (9), ім. Жолкевського (11). Всього навчались у 166 класах 6320 дівчат, середня кількість учениць – 39.

4. Жіночі народні класи: філія школи ім. святої Анни (4), ім. Ісаковича (9), ім. Кордецького (10), ім. Костюшка (6), ім. Сенкевича (8), ім. Собеського (10), ім. святої Софії (4). Загалом відвідували 2336 учениць у 51 класі, середня кількість складала 46.

Окрім народних і виділових шкіл, розпочалися записи учнів до професійних навчальних закладів (Państwowa szkoła przemysłowa we Lwowie, 1915). У період воєнного часу промислові школи зазнали суттєвої переорієнтації, підлаштовуючись під актуальні потреби економіки. Гострий дефіцит молодих кадрів для роботи на заводах і фабриках вимагав швидкої підготовки спеціалістів. Особливий акцент робили на розвиток технічних навичок і здобуття практичного досвіду, оскільки з літа 1915 р. Австро-Угорщина запроваджувала програму повоєнної відбудови Галичини. План відбудови передбачав розширення промислового сектору краю. Одна з найвідоміших промислових

шкіл діяла при Технічному інституті, протягом багатьох років її очолював Владислав Клапковський. До війни чисельність її студентів становила близько 500 осіб.

Розпочалось навчання і у рільничій школі на Снопкові в околицях Львова (*Seminarium gospodarcze*, 1915). Сфера сільського господарства найбільше постраждала від бойових дій у Східній Галичині, тож залучення молоді до її відбудови було пріоритетним. Дворічна програма школи складалася із теоретичних дисциплін: релігії, історії, ботаніки і фізіології рослин, анатомії домашніх тварин, органічної та неорганічної хімії. Практичний блок передбачав вивчення: ґрунтознавства та меліорації, основ геодезії, садівництва і городництва, молочарства, годівлі тварин і підготовки кормової бази.

Окрім відновлення навчання у довоєнних школах, активно велася робота зі створення нових навчальних закладів. У цьому плані активізувалось Українське педагогічне товариство, яке ще до Першої світової війни опікувалося на теренах Галичини 23 дошкільними навчальними закладами, 27 народними школами, 10 гімназіями, 1 торгівельною та 7 фаховими школами (Сікорський, 2022: 8). На початку 1915/16 навчального року у Львові діяла лише одна українська міська школа ім. Маркіяна Шашкевича. Підкреслюючи необхідність розширення мережі українських шкіл, за ініціативою УПТ у жовтні 1915 р. було засновано ще 4 приватні навчальні заклади на передмістях (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6079, Арк. 1-2). У городоцькій дільниці – школа ім. Грінченка, де працювало 6 учителів та навчалось 295 учнів у 4 класах. У жовківській дільниці створено народну школу ім. Короля Данила: 3 вчителі, 132 учні у 3 класах. Дві інші новостворені українські школи налічували усього по одному класі з одним вчителем за штатом. Це були школа ім. Шевченка на стрийській дільниці (24 учні) та школа ім. Князя Лева на личаківському передмісті (28 дітей). Загальна чисельність учнів українських шкіл у досліджуваній нами період складала 479 дітей.

Охарактеризуємо основні зміни у шкільній програмі, викликані умовами воєнного часу і впроваджені у 1915/16 навчальному році. З огляду на воєнні виклики і потребу у масовій мобілізації, Міністерство освіти Австро-Угорщини розробило систему допризовної підготовки юнаків у старших класах середніх шкіл (*Військове підготування*, 1915). Особливий акцент було зроблено на вихованні почуття патріотизму і самопожертви на благо Батьківщини. Під час курсу юнак повинен був набути такі риси характеру:

порядок, караність, послух, рішучість. Контроль за виконанням затвердженого рескрипту 533/k від 2 червня 1915 р. було покладено на Шкільну Раду у Галичині. Програма військового вишколу передбачала: вивчення мілітарного устрою європейських держав, знайомство з організаційними особливостями австро-угорської армії, практичний курс стрільби для учнів 5-8 класів. Відзначимо, що стрільби мала відбуватись разом з комплексом тактичних маневрів під наглядом офіцерів.

Через скрутні матеріальні умови, у період війни багато учнів підліткового віку працювали у промисловості, або були зайняті у торгівлі. Відповідно, вони не мали змоги відвідувати заняття і залишились поза навчальним процесом. Міський уряд кардинально розв'язав це питання створивши у промислових школах декілька спеціалізованих класів з меншою кількістю аудиторного навчання. Їх відвідування було обов'язковим, контроль за процесом і успіхами у навчанні покладался на роботодавців. У Львові було створено чотири чоловічі і один жіночий спеціалізовані «промислові класи» (*Uzupełniające szkoły przemysłowe*, 1915). Запис до них відбувався у школі імені Міцкевича, по вул. Театральній.

Важливим аспектом функціонування шкіл було їхнє фінансування. Тож розглянемо бюджет шкільного фонду гміни Львова щодо закладів міського підпорядкування у 1915/16 навчальному році. Постійною статтею його видатків була заробітна плата для педагогів (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6036, Арк. 1-10). Директор навчального закладу отримував 2700 крон з можливими надбавками. Середня зарплата вчителя складала від 2300 до 2700 крон на рік (190-225 крон щомісячно), та передбачала два види надбавок: за класне керівництво – близько 500 крон щорічно, а також за оренду помешкання – від 300 до 800 крон на рік. Тимчасові помічники учителя (передбачались за штатом через надмірну кількість учнів у класах) отримували по 1500 крон на рік (125 крон щомісячно). Технічні працівники отримували значно менше: сезонний кочегар – 420 крон (за весь період), сторожі та слуги – 900-1600 крон із забезпеченням службового житла (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6036, Арк. 13-15).

Другим важливим видатком була матеріальна підтримка учнів. Для фінансової допомоги дітям, що перебували за межею бідності у шкільному бюджеті заклали 22 тис. крон (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6036, Арк. 16). Другою за значимістю витратою була організація при навчальних закладах мережі безкоштовних їдалень для убогої молоді. Для їх функціонування гміна міста виділила

12,5 тис. крон. Для обдарованих учнів також було передбачено премію за успіхи у навчанні, проте її сума була незначною – усього 1500 крон. Фінансова субвенція у сумі 2200 крон виділялася на закупівлю навчальних приборів.

Серед технічних видатків основною є оплата комунальних послуг (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6036, Арк. 15). Протягом навчального року для львівських шкіл оплачували: пічне опалення вугіллям – 66,5 тис. крон, освітлення – 3 тис. крон, прибирання і вивезення сміття – 4 тис. крон. Виділено також кілька інших типових витрат шкільного бюджету у цей період: консервація будівель навчальних закладів (33 тис. в рік на гміну), ремонт аудиторій, установка печей та чищення димоходів.

У свою чергу приватні навчальні заклади фінансувалися коштом громад та жертводавців (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6079, Арк. 1). На 4 українські народні школи (ім. Грінченка, ім. Шевченка, ім. Князя Данила, ім. Князя Лева) громада витратила близько 20 тис. крон. До сфери їх видатків також належала плата вчителям, яка була значно меншою у порівнянні з педагогами державних навчальних закладів. Викладач народної школи щорічно отримував 720 крон (по 60 крон щомісячно) із доплатою ще 720 крон на оренду житла ((ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6079, Арк. 14). Інші статті витрат розглянемо на прикладі школи ім. Грінченка: оренда приміщення – 3600 крон, ремонт будівлі – 181 крона, опалення і електропостачання – 781 крона ((ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6079, Арк. 15).

Проте, в умовах воєнного часу, повністю профінансувати усі потреби функціонування цих закладів стало неможливо. Тому, УПТ неодноразово зверталось до уряду міста та отримували дотацію на покриття видатків бюджету підпорядкованих шкіл. Аби отримати необ-

хідні кошти, члени товариства апелювали до зменшення навантаження кількістю учнів, що навчалися в українських приватних школах, на міські навчальні заклади. Іншим аргументом було підкреслення факту значного заощадження бюджетних коштів, які місто було би змушене витратити на відкриття нових навчальних закладів. Сумарне заощадження бюджету було підраховано у сумі 8 тис. крон (ДАЛО, Ф. 3., Оп. 1, Спр. 6079, Арк. 2).

Висновки. Отже, у статті висвітлено особливості відновлення освіти у деокупованому Львові під час 1915/16 навчального року. Збереження довоєнної структури освітньої системи, що включала початкові, середні, професійні та спеціальні школи, стало основою для подальшої організації навчального процесу. Організаційні аспекти відновлення шкільництва відбувалися під наглядом міської Шкільної та її виконавчого комітету. До процесу також активно долучилися педагогічні товариства. Для повернення молоді до навчального процесу було організовано підготовчі курси поновлення знань та вступні екзамени, створено промислові класи для працюючих.

Незважаючи на дефіцит педагогів, реквізицію приміщень та епідеміологічну кризу, протягом 1915/16 навчального року до навчання було залучено понад 15 тисяч учнів. У цей період також відкрито кілька нових навчальних закладів, зокрема приватних українських народних шкіл. Характерними для досліджуваного періоду також були нововведення у навчальних програмах: впровадження військової підготовки юнаків, та створення спеціалізованих класів для працюючої молоді. Функціонування шкіл забезпечувалося як через державні ресурси, так і через пожертвування громад. Через фінансові складнощі в умовах воєнного стану, приватні заклади також отримували дотації з міського бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Військове підготовлене в середніх школах. *Діло*. № 45. 26 вересня 1915. С. 4.
2. Державний архів у Львівській області (ДАЛО), Ф. 3, Оп. 1., Спр. 6036; Ф. 3, Оп. 1., Спр. 6077; Ф. 3, Оп. 1., Спр. 6079.
3. Гелей С. Шкільна освіта в Галичині у другій половині XIX – на початку XX ст. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Гуманітарні науки*. 2015. № 13. С. 30–50.
4. Петрович І. Галичина під час російської окупації. Серпень 1914 – червень 1915. Львів : Політ. Б-ка, 1915. 119 с.
5. Руда О. Методика навчання історії в народних школах Галичини (1867-1918). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2013. № 23. С. 216–232.
6. Сікорський П. Основні віхи у розвитку рідношкільництва. *Товариство «Рідна школа» : історія і сучасність*. 2022. № 11. С. 5–21.
7. Стинська В. Система шкільництва в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.) : Монографія. Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. 205 с.
8. Kramarz H. Samorząd Lwowa w czasie pierwszej wojny światowej i jego rola w życiu miasta. Kraków : Wydawnictwo Naukowe WSP, 1994. 154 s.

9. Mick C. Lemberg, Lwów, L'viv, 1914–1947: Violence and Ethnicity in a Contested City. West Lafayette : Purdue University Press, 2016. 445 p.
10. Meissner A. Edukacja młodzieży chłopskiej w Galicji doby autonomicznej. *Biuletyn Historii Wychowania*. 2007. No. 23. S. 21–33.
11. O nasze szkoły. *Kurjer Lwowski*. №185. 5 lipca 1915. S. 1.
12. O rok szkolny. *Kurjer Lwowski*. №207. 19 lipca 1915. S. 1.
13. O szkołę w Zamarstynowie. *Kurjer Lwowski*. № 392. 28 października 1915. S. 5.
14. Państwowa szkoła przemysłowa we Lwowie. №312. *Kurjer Lwowski*. 14 września 1915. S. 3-4.
15. Pelczar R. Uwarunkowania rozwoju szkolnictwa w Galicji w okresie lat 1772-1918. *Karpacki Przegląd Naukowy*. 2013. No. 4 (8). S. 13–30.
16. Początek roku szkolnego. *Kurjer Lwowski*. №291. 2 września 1915. S. 3.
17. Seminarium gospodarcze w Snopkowie pod Lwowem. *Kurjer Lwowski*. №313. 15 września 1915. S. 4.
18. Szkoły miejskie we Lwowie. *Kurjer Lwowski*. №297. 6 września 1915. S. 1.
19. Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych. *Kurjer Lwowski*. №210. 20 lipca 1915. S. 3.
20. Uruchomienie szkół ludowych. *Kurjer Lwowski*. №192. 10 lipca 1915. S. 1.
21. Uruchomienie szkół ludowych. *Kurjer Lwowski*. №196. 13 lipca 1915. S. 1.
22. Uruchomienie szkół ludowych. *Kurjer Lwowski*. №201. 15 lipca 1915. S. 2.
23. Uzupełniający kurs wakacyjny dla uczniów szkół średnich. *Kurjer Lwowski*. №215. 23 lipca 1915. S. 3.
24. Uzupełniające szkoły przemysłowe we Lwowie. *Kurjer Lwowski*. №289. 2 września 1915. S. 3.
25. W sprawie poborów nauczycieli. *Kurjer Lwowski*. №198. 2 lipca 1915. S. 1.

REFERENCES

1. Viiskove pidhotovlenie v serednikh shkolakh [Military training in secondary schools]. *Dilo*. № 45. 26 veresnia 1915 [September 26, 1915]. S. 4. [in Ukrainian].
2. Derzhavnyi arkhiv u Lvivskii oblasti (DALO) [State Archive in Lviv Region], F. 3, Op. 1, Spr. 6036; F. 3, Op. 1, Spr. 6077; F. 3, Op. 1, Spr. 6079. [in Ukrainian].
3. Helei S. (2015) Shkilna osvita v Halychyni u druhii polovyni XIX – na pochatku XX st. [School education in Galicia in the second half of the 19th – at the beginning of the 20th century]. *Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii. Serii: Humanitarni nauky*. № 13. S. 30-50. [in Ukrainian].
4. Petrovych I. (1915) Halychyna pid chas rosiiskoi okupatsii. Serpen 1914 – cherven 1915 [Galicia during the Russian occupation. August 1914 – June 1915]. Lviv : Polit. B-ka., 119 s. [in Ukrainian].
5. Ruda O. (2013) Metodyka navchannia istorii v narodnykh shkolakh Halychyny (1867-1918) [Methods of teaching history in the folk schools of Galicia (1867-1918)]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*. № 23. S. 216-232. [in Ukrainian].
6. Sikorskyi P. (2022) Osnovni vikhy u rozvytku ridnoshkilnytstva [The main milestones of the development of the society «People's School»]. *Tovarystvo «Ridna shkola» : istoriia i suchasnist*. № 11. S. 5-21. [in Ukrainian].
7. Stynska V. (2007) Systema shkilnytstva v Halychyni (kinets XIX – pochatok XX st.) [The system of schooling in Galicia (end of the 19th – beginning of the 20th century)]: Monohrafiia. Ivano-Frankivsk : Hostynets. 205 s. [in Ukrainian].
8. Kramarz H. (1994). Samorząd Lwowa w czasie pierwszej wojny światowej i jego rola w życiu miasta. Kraków : Wydawnictwo Naukowe WSP. 154 s. [in Polish].
9. Mick C. (2016). Lemberg, Lwów, L'viv, 1914–1947: Violence and Ethnicity in a Contested City. West Lafayette : Purdue University Press. 445 p.
10. Meissner A. (2007). Edukacja młodzieży chłopskiej w Galicji doby autonomicznej [Education of peasant youth in Galicia in the autonomous era]. *Biuletyn Historii Wychowania*. №23. S. 21-33. [in Polish].
11. O nasze szkoły [About our schools]. *Kurjer Lwowski*. №185. 5 lipca 1915 [July 5, 1915]. S. 1. [in Polish].
12. O rok szkolny [About a school year]. *Kurjer Lwowski*. №207. 19 lipca 1915 [July 19, 1915]. S. 1. [in Polish].
13. O szkołę w Zamarstynowie [About the school in Zamarstynów]. *Kurjer Lwowski*. № 392. 28 października 1915 [October 28, 1915]. S. 5. [in Polish].
14. Państwowa szkoła przemysłowa we Lwowie [State industrial school in Lviv]. *Kurjer Lwowski*. №312. 14 września 1915 [September 14, 1915]. S. 3-4. [in Polish].
15. Pelczar R. (2013). Uwarunkowania rozwoju szkolnictwa w Galicji w okresie lat 1772-1918 [Conditions of the development of education in Galicia in the years 1772-1918]. *Karpacki Przegląd Naukowy*. №4 (8). S. 13–30. [in Polish].
16. Początek roku szkolnego [The beginning of the school year]. *Kurjer Lwowski*. №291. 2 września 1915 [September 2, 1915]. S. 3. [in Polish].
17. Seminarium gospodarcze w Snopkowie pod Lwowem [Economic seminary in Snopkow near Lviv]. *Kurjer Lwowski*. №313. 15 września 1915 [September 15, 1915]. S. 4. [in Polish].
18. Szkoły miejskie we Lwowie [City schools in Lviv]. *Kurjer Lwowski*. №297. 6 września 1915 [September 6, 1915]. S. 1. [in Polish].
19. Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych [Society of Higher Education Teachers]. *Kurjer Lwowski*. №210. 20 lipca 1915 [July 20, 1915]. S. 3. [in Polish].
20. Uruchomienie szkół ludowych (1915a) [Opening folk schools]. *Kurjer Lwowski*. №192. 10 lipca 1915 [July 10, 1915]. S. 1. [in Polish].

21. Uruchomienie szkół ludowych (1915b) [Opening folk schools]. *Kurjer Lwowski*. №196. 13 lipca 1915 [July 13, 1915]. S. 1. [in Polish].
22. Uruchomienie szkół ludowych (1915c) [Opening folk schools]. *Kurjer Lwowski*. №201. 15 lipca 1915 [July 15, 1915]. S. 2. [in Polish].
23. Uzupełniający kurs wakacyjny dla uczniów szkół średnich [Supplementary summer course for high school students]. *Kurjer Lwowski*. №214. 22 lipca 1915 [July 22, 1915]. S. 3. [in Polish].
24. Uzupełniające szkoły przemysłowe we Lwowie [Supplementary industrial schools in Lviv]. *Kurjer Lwowski*. №289. 2 września 1915 [September 2, 1915]. S. 3. [in Polish].
25. W sprawie poborów nauczycieli [Regarding teachers salaries]. *Kurjer Lwowski*. №198. 2 lipca 1915 [July 2, 1915]. S. 1. [in Polish].